

> Retouradres Postbus 200112500 EA Den Haag

Colleges van Burgemeester & Wethouders
Leden van de Gemeenteraad
Leden van de Deelraad
Leden van het Dagelijks Bestuur van de Deelraad
Colleges van Gedeputeerden Staten
Leden van de Provinciale Staten
Besturen van de Waterschappen

**Directie Arbeidszaken
Publieke Sector**
Programma Veilige Publieke Taak

Schedeldoekshaven 2002511 EZ
Den Haag
Postbus 200112500 EA Den Haag
www.minbzk.nl

Contactpersoon
Claudia Artz

T 8487
Claudia.Artz@minbzk.nl

Kenmerk
2011-2000038144

Datum 21 maart 2011

Betreft Aanpak agressie en geweld tegen politieke ambtsdragers

Bijlagen
1

Geachte heer/ mevrouw,

Bestuurders en volksvertegenwoordigers bij gemeenten, provincies en waterschappen hebben een belangrijke rol bij de invulling van de democratische waarden zoals die in de (Grond)wet verankerd zijn. Van hen wordt verwacht dat zij deze rol op deskundige en integere wijze uitvoeren. Een integere uitvoering is noodzakelijk om iedereen conform artikel 1 van onze Grondwet in gelijke gevallen gelijk te behandelen.

U bent één van deze politieke ambtsdragers met de voor onze samenleving zo waardevolle taak. Helaas constateren wij, onder meer uit bijgevoegd onderzoek *Bedreigd Bestuur*, dat u en/ of uw collega's bij het invullen van uw taken in aanraking komt met agressie en geweld - zoals persoonlijke verwensingen, intimidatie door bekladding of vernieling van een woning en mishandeling. Ook uit het onderzoek *Bedreigingen in Nederland* uit 2005 blijkt dat bedreigingen worden gezien als "iets wat er bij hoort". Daar willen we uitdrukkelijk afstand van nemen. Daar willen we iets aan doen.

Het gevaar van agressie en geweld is immers dat zij de integere uitvoering van uw taken kunnen aantasten en bovendien veel en onnodig leed met zich kunnen meebrengen voor u en uw naasten. U verdient daarom extra bescherming en steun. Ook komen de aanspraak van burgers op en de toegang tot democratisch verworven rechten in het geding en wordt de autoriteit en integriteit waarmee de overheid deze toegang garandeert, aangetast. Dit kabinet is er daarom alles aan gelegen om elke vorm van agressie en geweld tegen u en anderen met publieke taken te verminderen. Dit kabinet realiseert zich dat zij voor het bereiken hiervan moet samenwerken, zeker met u en uw vertegenwoordigers.

Voorbeeldrol

Samenwerken met u is belangrijk gelet op uw voorbeeldrol naar de gemeenschap en de werknemers met publieke taken die u (in)direct aanstuurt. Voor de gemeenschap draagt u als bestuurder of volksvertegenwoordiger de verantwoordelijkheid voor het aanpakken van maatschappelijke problemen en het maken van keuzes. Keuzes die soms verstreckende gevolgen hebben voor (delen van) de gemeenschap en welke diep kunnen ingrijpen in het persoonlijke leven van burgers. Beslissingen kunnen daarmee emotionele reacties opwekken en mogelijk aanleiding vormen voor agressieve en gewelddadige uitingen.

Voor werknemers met een publieke taak die de bestuurlijke besluiten uitvoeren, hebt u ook een voorbeeldrol.¹ Uit ervaringen met sectoren als zorg, onderwijs en openbaar vervoer blijkt dat werknemers na een voorval van agressie en geweld tegen henzelf of collega's, het belangrijk vinden dat zij zich gesteund weten door het bestuur, hun leiding of opdrachtgever. Vanuit beide voorbeeldrollen vinden wij het belangrijk dat u duidelijk maakt wáár de grenzen van het toelaatbare gedrag liggen en dat u de aanpak van agressie en geweld met ons nadrukkelijk uitdraagt.

Datum
21 maart 2011
Kenmerk
2011-2000038144

Doelstelling en aanpak

Met u willen wij bereiken dat eind 2011 iedere politieke ambtsdrager weet hoe te handelen op het moment dat er agressie en geweld tegen hem, haar of een collega plaatsvindt of heeft plaatsgevonden. Bij het realiseren hiervan en voor de continuïteit en borging van deze aanpak, zijn ook de ondersteunende functionarissen van politieke ambt dragers belangrijke spelers, dus de secretarissen en griffiers. De aanpak die wij willen realiseren, is binnen het programma Veilige Publieke Taak² voor alle werkgevers en werknemers met een publieke taak ontwikkeld. Deze aanpak kenmerkt zich door het stellen van grenzen aan het gedrag van derden, het vergroten van de pakkans van de dader en het altijd geven van een reactie naar de dader toe.

Als minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vind ik dat - gezien de mogelijke bedreiging van de persoonlijke levenssfeer, de mogelijke invloed op het integer functioneren en de noodzaak om eenduidig te opereren - de bescherming van de individuele veiligheid en het stellen van een duidelijke grens aan het gedrag van derden géén onderwerp mogen zijn van het politieke debat. Deze grens wil ik dezelfde laten zijn zoals die ook voor de andere sectoren geldt. Deze opvatting krijgt steun van uw vertegenwoordigers. De grens is wat ons betreft dat:

derden u de ruimte geven om uw taak uit te voeren; zij eventuele aanwijzingen die u voor deze uitvoering nodig acht, opvolgen; zij de orde bij uw optreden niet verstoren; en zij geen agressie en geweld plegen, niet tegen uw organisatie en zeker niet tegen u als persoon.

Ons verzoek

Het stellen van deze gezamenlijke grens is stap één; het hanteren ervan is stap twee. Wij vragen u om met elkaar - bestuur met volksvertegenwoordiging en ondersteuning, en binnen de eigen beroepsgroep - in gesprek te gaan om te komen tot een gezamenlijke opvatting over de aanpak van agressie en geweld en de borging ervan. Bijgevoegde factsheet kan hierbij behulpzaam zijn. Vragen die u in een gesprek met elkaar kunt stellen, zijn: wat is onze gezamenlijke norm? Hoe gaan we die vaststellen? Wat doen we met agressieve en gewelddadige personen? Hoe geven we hen een effectieve gepaste reactie? Wat kunnen wij zelf veranderen om agressie en geweld te voorkomen? Hoe kunnen we het slachtoffer zo goed mogelijk begeleiden? Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met programmamanager Sjaak Krombeen via info@veiligepublieketaak.minbzk.nl.

Mochten u of uw gezinsleden behoefte hebben aan advies of een persoonlijk en vertrouwelijk gesprek, dan bevelen wij u aan contact op te nemen met de Vertrouwenslijn via 088-5543288.

¹ 18 oktober 2010, rapport "Agressie en Geweld: onderzoek naar agressie en geweld door externen tegen overheidswerkers". Het rapport is te vinden op www.veiligepublieketaak.nl

² Programma Veilige Publieke Taak wordt door het ministerie van BZK uitgevoerd

Wij zijn ervan overtuigd dat u de noodzaak tot een gezamenlijke aanpak van agressie en geweld en uw rol hierin onderkent. Alleen *samen* met u kunnen we een substantiële vermindering van agressie en geweld bereiken, waarmee de gehele Nederlandse samenleving gebaat is. Wij rekenen op uw medewerking en zijn benieuwd naar de uitkomsten van uw onderlinge gesprekken. Deze uitkomsten zullen wij verzamelen en betrekken in de verdere ontwikkeling van de aanpak van agressie en geweld tegen u.

Datum
21 maart 2011
Kenmerk
2011-2000038144

Wij bieden u medio dit jaar graag een aantal praktische handvatten aan voor de verdere aanpak van agressie en geweld.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

J.P.H. Donner

J. Franssen
Voorzitter Interprovinciaal Overleg

Peter A. Otten
Voorzitter Raadslid.Nu

Mr. B.B. Schneiders
Voorzitter Nederlands Genootschap van Burgemeesters

J.G.A. Paans
Voorzitter Vereniging van Griffiers

A. Jorritsma-Lebbink
Voorzitter Vereniging Nederlandse Gemeenten

Mr. drs. P.C.G. Glas
Voorzitter Unie van Waterschappen

Mr. A.H.P. Van Gils
Voorzitter Vereniging van Gemeentesecretarissen

Drs. S.C.C.M. Bolten
Voorzitter Wethoudersvereniging

Informatie

Bedreigd bestuur 2010

Agressie en geweld tegen politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in het voorjaar van 2010 een onderzoek uitgevoerd naar agressie en geweld tegen politieke ambtsdragers van gemeenten, provincies en waterschappen. Het doel was een preciezer beeld te krijgen van de aard en omvang van ongewenst gedrag door externen tegen politieke ambtsdragers in de afgelopen twaalf maanden, de maatregelen die hiertegen zijn genomen en de gevolgen van agressie en geweld. Alle politieke ambtsdragers zijn voor dit onderzoek benaderd; 2.542 enquêtes zijn ingevuld waardoor een representatief beeld is verkregen. Het beeld van de problematiek dat hieruit is verkregen, vindt u hieronder kort samengevat.

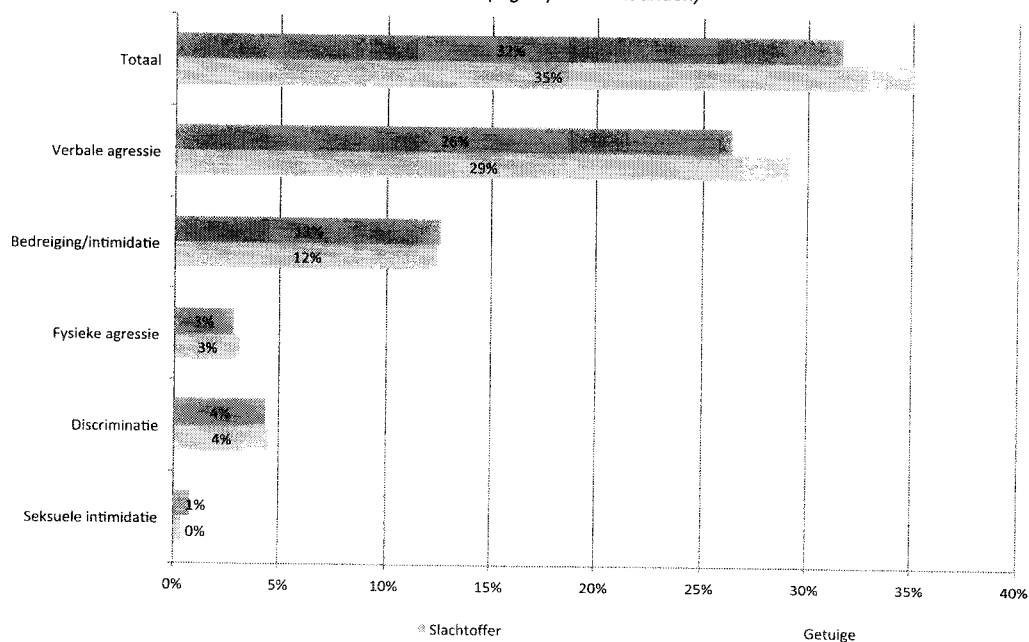
Typen agressie en geweld

Vijf typen ongewenst gedrag zijn onderzocht:

1. Verbale agressie: schelden, schreeuwen, vernederen, treiteren, pesten.
2. Bedreiging/intimidatie: (gezinsleden) bedreigen, stalken, achtervolgen, chanteren, onder druk zetten, sturen van een dreigbrief.
3. Seksuele intimidatie: nafluiten, seksueel getinte opmerkingen en blikken, handtastelijkheden, aanranding of verkrachting.
4. Discriminatie: negatieve opmerkingen of gedragingen met betrekking tot sekse, huidskleur, geloof, leeftijd of seksuele geaardheid.
5. Fysieke agressie: duwen, slaan, schoppen, spugen, vastgrijpen, verwonden, fysiek hinderen, gooien met/vernielen/van voorwerpen.

Verbale agressie is de meest voorkomende vorm van ongewenst gedrag door externen, gevolgd door bedreiging en intimidatie. Ruim een kwart van de ambtsdragers is slachtoffer (26%) of getuige (29%) van verbale agressie. Van bedreiging of intimidatie is 12% slachtoffer en 13% getuige. Discriminatie en fysieke agressie tegen politieke ambtsdragers worden door 4% of minder van de ambtsdragers ervaren en seksuele intimidatie komt zelden voor. Met uitzondering van de waterschappen, heeft ongeveer twintig procent van de slachtoffers zes of meer incidenten meegemaakt in de afgelopen twaalf maanden.

Vormen van ongewenst gedrag: als slachtoffer of getuige
(afgelopen 12 maanden)

Agressie en geweld komen in alle bestuurslagen regelmatig voor

Politieke ambtsdragers die dicht bij de bevolking staan, hebben meer met agressie en geweld te maken dan andere ambtsdragers. Burgemeesters en wethouders zijn het meest zichtbaar en worden het meest geconfronteerd met ongewenst gedrag. De helft van de burgemeesters (50%) en wethouders (51%) is slachtoffer geweest van een vorm van agressie. Daarnaast zijn nog eens vier op tien de burgemeesters (44%) en wethouders (41%) getuige geweest van ongewenst gedrag naar een collega. Van de raadsleden is eenderde in aanraking gekomen met agressie en geweld (29% slachtoffer, 36% getuige) en zij maken het vaakst meerdere incidenten mee: een op de zeven raadsleden heeft minstens elf incidenten meegemaakt in de afgelopen twaalf maanden. Tot slot is een kwart van de provinciale ambtsdragers (31% slachtoffer, 29% getuige) en ruim een op de acht ambtsdragers bij de waterschappen (12% slachtoffer, 15% getuige) geconfronteerd met agressie en geweld in de twaalf voorafgaande maanden.

Slachtofferschap	Water- schappen	Provincies	Gemeenten (totaal)	Raads- leden	Wet- houders	Burge- meesters	Totaal
Verbale agressie	12%	25%	28%	24%	43%	41%	26%
Bedreiging/intimidatie	2%	12%	13%	11%	23%	29%	12%
Fysieke agressie	0%	3%	3%	2%	6%	5%	4%
Discriminatie	1%	6%	5%	4%	4%	6%	3%
Seksuele intimidatie	0%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Totaal slachtofferschap*	12%	31%	33%	29%	51%	50%	32%
Aantal respondenten dat slachtoffer is	21	47	872	317	377	154	940

* Percentage respondenten dat slachtoffer is geweest. Respondenten kunnen van meerdere type agressie en geweld slachtoffer zijn geweest.

Bedreiging wordt als ernstiger ervaren

In het onderzoek is doorgevraagd naar het meest ernstige incident waarvan men slachtoffer is geweest. Verbaal geweld is weliswaar het meest voorkomend maar bedreiging wordt relatief vaker als meest ernstig ervaren. Mogelijke verklaring is dat bedreiging meer gevolgen heeft, mede omdat dit ook vaker in de privésfeer plaatsvond. Dat bedreiging als meer ernstig wordt beschouwd, zien we ook terug in feit dat dit vaker leidt tot het nemen van een maatregel door bestuur of politie.

Dat politieke ambtsdragers in feite 24 uur per dag een publieke functie hebben, blijkt ook duidelijk uit het feit dat bij 31% van het meest ernstige incident de ambtsdrager is benaderd in de privésfeer. Bij waterschappen is dit het hoogst, met 41% en bij burgemeesters en wethouders het laagst met 20%. Gemiddeld is 2% van de incidenten gericht tegen familie of vrienden.

Ambtsdragers melden bij meerdere functionarissen

Bij wie kunnen politieke ambtsdragers terecht als ze geconfronteerd worden met agressie en geweld? Voor alle bestuurslagen geldt dat men zich vooral wendt tot collega's. Maar veelal meldt men bij meer dan één functionaris. Bij waterschappen is dit met 41% het hoogst en bij burgemeesters en wethouders met 20% het laagst.

Burgemeesters melden vooral bij collega bestuursleden, de gemeentesecretaris en ruim de helft meldt (ook) bij de politie. Wethouders melden vooral bij collega bestuursleden, de burgemeester, de gemeentesecretaris en een kwart meldt (ook) bij de politie. Raadsleden maken vooral gebruik van collega raadsleden, de fractievoorzitter, de raadsgriffier en de wethouder. Een meerderheid meldt ook bij de burgemeester en een kwart bij de politie. Een vertrouwenspersoon en de politieke partij worden ook regelmatig geraadpleegd. Hiermee beschikken raadsleden over verscheidene functionarissen bij wie zij terecht kunnen. Voor provincies en waterschappen is vanwege de kleinere aantallen respondenten geen uitsplitsing gemaakt naar type ambtsdragers. Provinciale ambtsdragers maken vooral gebruik van collega's, de fractievoorzitter en de Commissaris van de Koningin. Een derde meldt (ook) bij de politie. Politieke partijen worden ook regelmatig benaderd, de Statengriffier en Provinciesecretaris in minder mate. Ambtsdragers bij waterschappen melden bij collega's en de secretaris-directeur.

Bekendheid Vertrouwenslijn

De Vertrouwenslijn is nog relatief onbekend bij politieke ambtsdragers. Het aantal van hen dat bekend is met de Vertrouwenslijn, varieert van nog geen tiende bij de waterschappen tot de helft van de burgemeesters. Tweederde denkt (mogelijk) de Vertrouwenslijn te zullen bellen als ze geconfronteerd worden met een incident. Blijkbaar kan de Vertrouwenslijn in een behoefte voorzien, naast de bestaande functionarissen.

Incidenten niet gemeld omdat deze 'niet erg genoeg' gevonden worden

Aangezien politieke ambtsdragers bij meerdere functionarissen kunnen melden, is het des te opvallender dat de helft van de meest ernstige incidenten niet gemeld wordt en dat slechts in 15% van de gevallen aangifte wordt gedaan. De redenen voor het niet melden en het niet doen van aangifte verschillen nauwelijks. Het valt op dat 61% van de ambtsdragers aangeeft niet te melden omdat zij het incident niet erg genoeg vonden (bij het niet doen van aangifte is dit 60%). Nog eens 28% meldt niet omdat 'dergelijke incidenten bij het werk horen' (24% bij aangifte). De derde meest genoemde reden is dat het incident ter plekke is opgelost (9% bij melden, 10% bij aangifte).

Mogelijke schade voor de eigen positie en schaamte voor het incident worden nauwelijks aangegeven door respondenten (minder dan 1%). In enkele gevallen doen politieke ambtsdragers geen melding of aangifte omdat dit door anderen wordt aangeraden; bij aangifte is dit in 4% van de incidenten een reden (bij melden 1%).

In meerderheid incidenten volgt geen reactie

Een kleine minderheid van de incidenten leidt tot een reactie richting de dader door het bestuur (10%) of de politie (7%). In enkele gevallen zijn extra beveiligingsmaatregelen genomen op kantoor (5%), privé (3%) of door de politie (2%). Burgemeesters geven beduidend vaker dan de overige ambtsdragers aan dat er wel maatregelen naar aanleiding van het incident zijn getroffen.

Getroffen maatregelen meest ernstige incident	Waterschappen	Provincies	Gemeenten (Totaal)	Raadsleden	Wethouders	Burgemeesters	Totaal
Er zijn geen maatregelen getroffen	32%	49%	41%	40%	46%	35%	41%
Niet van toepassing, het was niet nodig om maatregelen te treffen	45%	26%	31%	33%	27%	15%	31%
Reactie richting dader(s) door bestuur	9%	2%	11%	9%	14%	25%	10%
Reactie richting dader(s) door politie	0%	4%	8%	6%	10%	24%	7%
Extra beveiligingsmaatregelen kantoor	0%	2%	5%	4%	5%	18%	5%
Extra beveiligingsmaatregelen privé	0%	6%	3%	2%	4%	14%	3%
Politiebewaking privé	0%	0%	2%	1%	3%	12%	2%
Reactie richting dader(s) door zorg- of welzijninstellingen	0%	0%	0%	0%	1%	6%	0%
Anders	14%	21%	11%	12%	9%	8%	12%

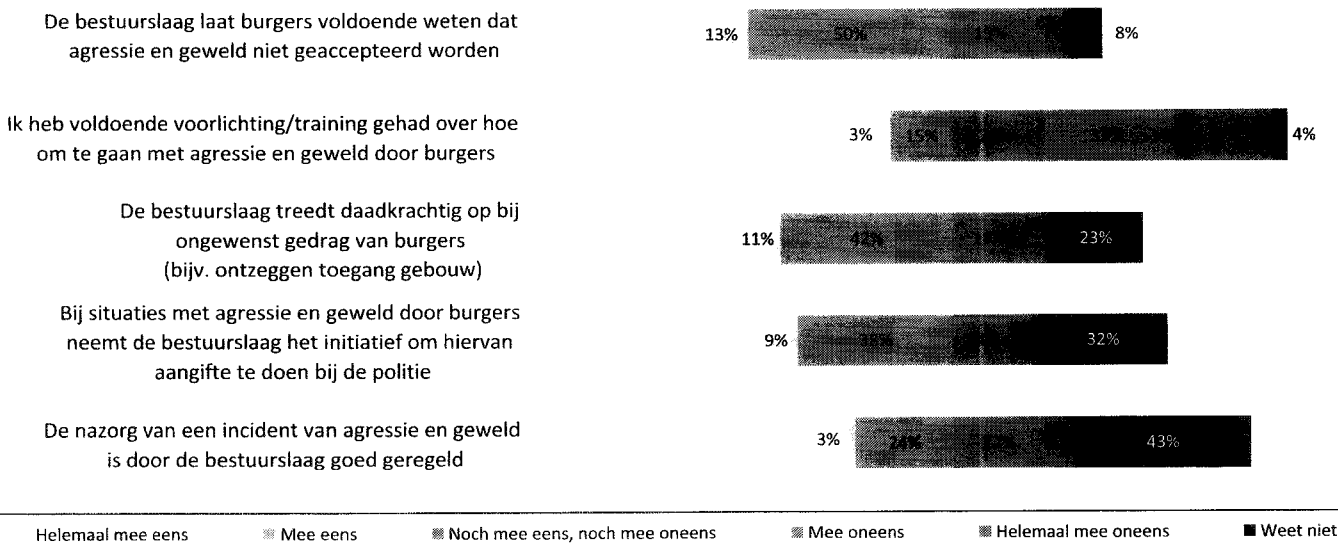
Ambtsdragers zijn gematigd positief over ondersteuning door bestuursorgaan

Politieke ambtsdragers hebben weliswaar geen werkgever in de formele zin van het woord, maar het bestuursorgaan vervult wel de werkgeverstaken ten aanzien van politieke ambtsdragers en kan hen beschermen en ondersteunen bij agressie en geweld door burgers. In de praktijk is een minderheid of krappe meerderheid van de ambtsdragers positief over het beleid. Wat vooral opvalt, is dat ambtsdragers relatief onbekend zijn met het beleid tegen agressie en geweld van burgers. Uit onderstaand figuur blijkt bijvoorbeeld dat 43% niet weet of de nazorg geregeld is. Wel geldt dat hoe vaker agressie voorkomt in een bestuurslaag, des te meer beleid er is en des te vaker ambtsdragers bekend zijn met het beleid. Verder blijkt dat slachtoffers beter bekend zijn met het beleid, maar ook vaker van mening zijn dat er onvoldoende beleid is.

Training en voorlichting

Het programma Veilige Publieke Taak stimuleert dat werkgevers maatregelen voor een effectief veiligheidsbeleid tegen agressie en geweld in een organisatie implementeren. De belangrijkste maatregelen zijn opgenomen in onderstaand figuur. Uit het onderzoek blijkt dat een kleine minderheid van de ambtsdragers voorlichting of training heeft gehad over hoe om te gaan met de verschillende typen van agressie en geweld. Dat neemt niet weg dat ruim de helft van de ambtsdragers van mening is dat zij goed weten hoe zij moeten omgaan met situaties die (mogelijk) uit de hand lopen en weten hoe zij hulp moeten inschakelen. Uit de figuur blijkt duidelijk dat een repressief beleid – het bevorderen van aangifte en het geven van een reactie naar de dader – in mindere mate is ingevoerd.

Maatregelen voor een effectief veiligheidsbeleid

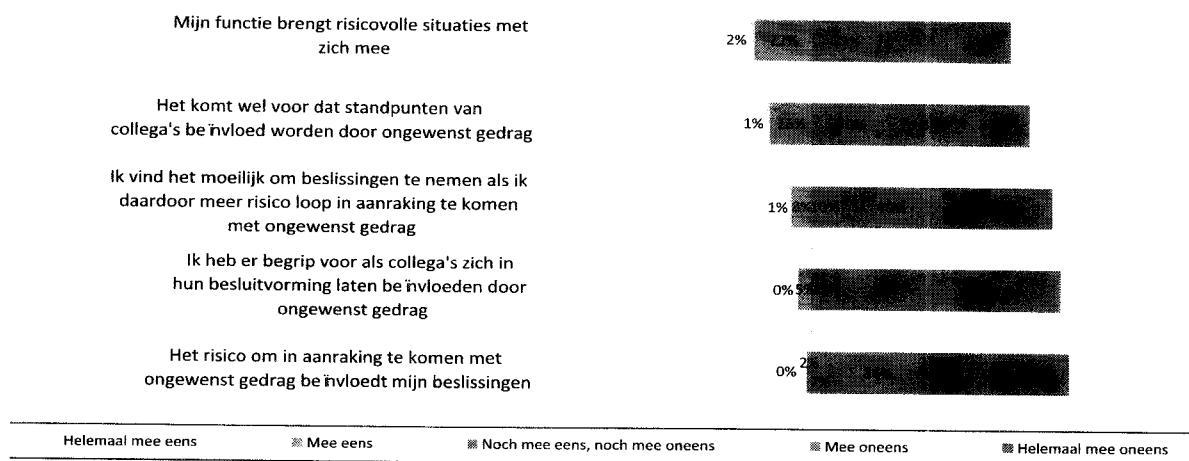

Agressie en geweld leiden niet tot andere besluiten, maar beïnvloeden wel beleving ambt

Ambtsdragers laten zich naar eigen zeggen in hun besluiten niet beïnvloeden door (de kans op) agressie en geweld, zoals blijkt uit onderstaand figuur. Dit geldt ook voor slachtoffers. Kritischer is men over collega's; zo denkt 17% van alle ambtsdragers dat collega's zich laten beïnvloeden door agressie en geweld.

Agressie en geweld heeft wel invloed op de beleving van het ambt. Eén op de tien slachtoffers geeft aan minder plezier in het werk te hebben door de kans op agressie en geweld van burgers. Ook ondervinden slachtoffers meer stress.

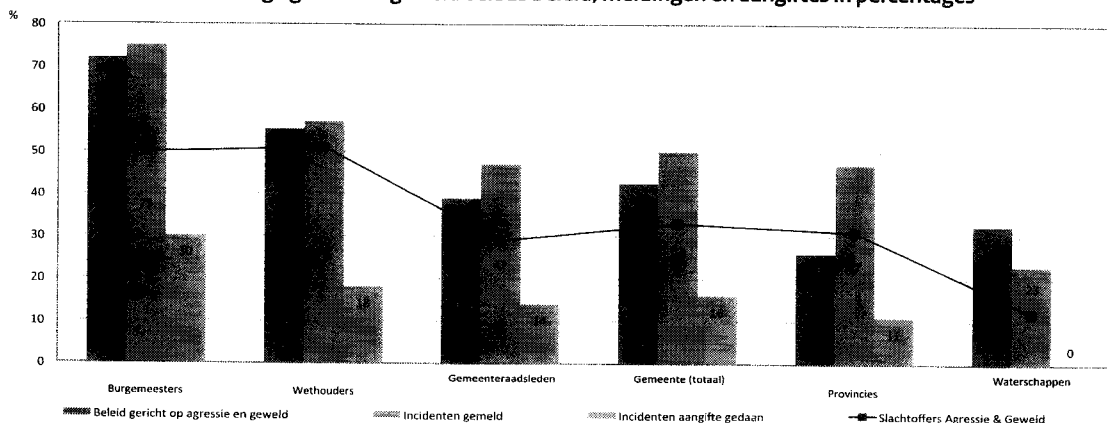
Vermijdingsgedrag

Samenvattend

Onderstaand figuur laat de verhouding zien tussen de omvang van agressie en geweld en de mate waarin de bestuurslaag beleid heeft en er melding en aangifte wordt gedaan van incidenten. Hieruit blijkt duidelijk dat de mate waarin politieke ambtsdragers een actief beleid hebben tegen agressie en geweld is gerelateerd aan de mate waarin zij agressie en geweld meemaken. Dit laat ook duidelijk zien dat incidenten maar in beperkte mate leiden tot het doen van aangifte. Uitgangspunt is echter dat geen enkele vorm van agressie en geweld normaal of acceptabel is en gezien mag worden als 'risico van het vak'. Elke werknemer en werkgever moet zich bewust zijn van de noodzaak om elke vorm van agressie en geweld aan te pakken.

Omvang agressie en geweld versus beleid, meldingen en aangiftes in percentages

Meer informatie over het Programma Veilige Publieke Taak en over het onderzoek Bedreigd Bestuur 2010 vindt u op www.veiligepublieketaak.nl.